

Universitätsbibliothek Wuppertal

Mavricii Havptii opvscvla

Haupt, Moriz

Lipsiae, 1875

III

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-5425](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-5425)

Arduei ibi vario ne solum in lumine caeli.

similiter *arduus aether* dictus est ab Ovidio met. 1, 451 et ex P. 2, 8, 61, nec multum differt inter haec et *ardua astra* Vergilii Aen. 12, 892, quem cur potius novasse hunc vocabuli usum credam quam ab antiquiore poeta sumpsisse nihil video causae. denique cum altitudinem caeli Catullus commemorat, vocabulo utitur minime supervacaneo, sed simul in additam caelo comam Beronices verborum magnificentia redundat.

III

Tres emendare studui Catulli versiculos, et ita quidem omnes ut productam litteram vocalem cum brevi concurrere facerem, *te ibi, quare etiam, ardui ibi*, minus eleganti, ut apparet, elisione. verum tamen hunc insuaviorem sonum non officere coniecturarum probabilitati facili negotio ostendi potest. in qua demonstratione simul exponam qualem aliorum poetarum
 46 in hoc genere elisionis consuetudinem fuisse animadverterim: sed tragicos comicosque poetas antiquos propter idoneas causas ab hac quaestione excludam. in herois igitur qui supersunt versibus Ennii quod semel tantum eius modi elisio inveniri videtur, in illo versu quem cum aliis Gellius servavit 20, 10 (legitur apud Merulam l. 8 v. 33 [*v. 275 Vahl.*]), *Miscent inter sese inimicitias agitantes*, utrum casui an arti cuidam poetae attribui dubito. Lucilius in leviori satirarum genere hanc elisionem sive rectius *συνεμφώνησιν* evitare non curavit. ut quam brevissime exempla proferam in libris fragmentisque indicandis Dousae numeros ascribere satis habeo. dixit igitur in incerto satirarum libro fr. 12 *Ergo oculis*, 34 *Uno oculo*, tum *Porro homines* 3, 8, *Galloni es homo* 4, 1, *Odi hominem* 4, 11, *Quo mea habeam pacto* et *Quando in eo numero* 5, 1, *Hyacintho hominem* 7, 7, *intro aliud* et *longe aliud* 9, 12, *Numi opus* 9, 20, *damnati alii omnes* 11, 2, *visuri alieni* 15, 5, *Scito etenim* 30, 5, *te asinumque* 30, 25, *Lanae opus* 30, 43. neque tantum in altera dactyli syllaba vocales litteras ita coniunxit, sed etiam in tertia, ubi eius modi *συνεμφώνησις* magis molesta est: dixit enim *sectatori adeo* inc. 6, *Ceteri item* 2, 1, *asperis Athones* 3, 6, *corpore honestum* 3, 16, *divortio aquarum* 8, 3, *improbae ineptae* 30, 1. in Ciceronis versibus semel tantum istius modi *συνεμφώνησιν* reperio, Ar. 87 *At propter se aquila ardenti cum corpore portat*, ut elegantiae

eum studuisse paene suspicer. certe supparem eius aetati Lucretium video non plane rudem fuisse in devitanda molestiore elisione. habet eam in vocabulis arte inter se cohaerentibus, *Aequo animo* 3, 944. 962. 5, 1119, quod in medio versu est 4, 42, *Longe aliam* 4, 446, *Longe alio* 5, 1065. 1070, *Longe alias* 5, 1084, *Magno opere* 4, 637, pro quo scriptum est*) *magno opere* 4, 714. 3, 105, ut *tantopere* 3, 188. 674. 688. 769. 910. 933. 4, 109. 5, 30. 380. 1056, et *summopere* 4, 1186, si tamen Lucretius haec divisit, nam Ciceronem certe utraque forma non usum esse promiscue, sed dixisse tantum *magno opere*, accurata antiquissimorum exemplarium consideratione exploratius percipitur quam et aliis visum est et Handio Turs. 3, 577. deinde non patiuntur dirimi apud Lucretium haec, *dimissa anima* 3, 356, *adempta anima* 3, 404, *Interclusa anima* 6, 1266, *bello animo* 4, 1190, *lacerato oculo* 3, 408, *cavati oculi* 6, 1194. in ceteris quoque quae deinde ponam exemplis inter coeuntes syllabas nihil fere est intervalli, nisi quod in hoc versu 3, 1033, 17 *Lumine adempto animam moribundo corpore fudit*, post *adempto* voce paulisper cessandum est, et similiter in his 2, 870, *Ex insensilibus, quod dico, animalia gigni*. itaque haec praeterea apud Lucretium inveniuntur istius elisionis exempla, *Commutari aliqua* — *ratione* 4, 593, *Dico igitur* 4, 42, *Dico animo nostro* 4, 884, *sopiti ubi* 3, 431, *Sese anima* 3, 574, *sese ita* 4, 886, *omnino aliena* 3, 821, *Multo igitur* — *minus* 3, 926, *Perturbari anima* 4, 930, *sed vero animalia* 4, 986, *Surgit amari aliquid* 4, 1134, *Desidiose agere* 4, 1136, *Nemo ut opinor* 5, 6; porro in quibusdam verbis verborumque formulis saepius hac elisione utitur, et maxime in initiis versuum, *Ergo animam* 3, 216, *Ergo animus* 3, 521. 4, 886, *ergo animus* 3, 184, *Ergo hominum* 5, 1430, *Quando aliud* 4, 263, *Quando ea saecula* 4, 467, *Quando hominem* 3, 546, *quando opus* 4, 206, *Porro hominum* 4, 1011, *porro hominum* 5, 156, *Porro aliud* 5, 833. 1278, *porro oculos* 3, 359, *porro oculi* 4, 299, *Quare in utraque* 4, 845, *Quare animum* 3, 470, *Quare etiam* 4, 701. 5, 153. 332. 376. 907, *Quare etiam atque etiam* 4, 295. 1049. 2, 243. 377. 1064. 3, 228. 576. 686. 4, 216. 290. 856. 1207. 5, 821. diphthongum

*) [Restituit Lachmannus ex codice binas ubique voces, nisi quod 5, 380, 1056 *tantopere toleravit.*]

nunquam hoc modo elisit et perraro monosyllabi vocalem, *Nec me animi fallit* 1, 136. 922. 5, 97, *Quod te imitari* 3, 6, *quoniam tu animo* 4, 1188, et quod huc referri potest *Quodsi in eo* 1, 234.*) denique in tertia dactyli syllaba hanc elisionem diligenter devitavit: nam 3, 941 s. rectius scribitur *cur amplius addere quaeris Rursum quod pereat male et ingratum occidat omne* quam quod Wakefieldius recepit *mali*, quod tantum abest ut magis sit elegans, ut arti poetae adversetur.

Multo minorem quam Lucretius, cuius versus immerito habentur inconditi, ut in aliis quibusdam rebus metricis ita etiam in hoc elisionis genere cautionem adhibuit Catullus. frequenter enim ea usus est et in omnibus carminum numeris et ut nulla admodum appareat elegantioris artis norma. in trochaeis dixit *peraeque et hic et ille* p. 4, 4 [c. 6, 9], *voluisti amare* 21, 17 [40, 8], *sinistra ut ante* 23, 26. 24, 5 [45, 8. 47], *gemelli utrique* 28, 11 [57, 10], in iambis *Fuisti in ultima — insula* p. 15, 22 [29, 12], *Egnati, opaca* 20, 9 [37, 19], *Nam risu inepto* 21, 4 [39, 16], *Veneris nimio odio* 39, 21 [63, 17], in dactylo habet *⟨octo homines⟩* 6, 14 [40, 20], *feci ego* p. 8, 28 [14, 4], *Paedicabo ego* 10, 10. 23 [16, 1. 14], *Ebriosa acina* 14, 22 [27, 4], *perdite amo* 23, 21 [45, 3], *si qua alia* 42, 23 [64, 16], *Certe ego* 47, 18 6 [64, 149], *Quare agite* 54,¹ 15 [64 372], *⟨studioso animo⟩* 76, 23 [146, 1]), et, si recte conieci, *Quare etiam* 64, 12 [68, 91], *Utro ego* 62, 24 [68, 40], *Immo etiam* 67, 22 [73, 4], *Odi et amo* 69, 19 [85, 1]: ab elegantissimis tantum glyconeis hanc elisionem exclusit (nisi quod semel in primo pede admisit *virgo ades* p. 34, 28 [c. 61, 77]) et a sapphiceis carminibus. deinde elisit diphthongum, *Libyssae arenae* p. 4, 15 [7, 3], et delitescere fecit monosyllaba, *te adibit* p. 5, 10 [8, 16], *fugit te, inepte* 7, 27 [12, 4], *Odissem te odio* 8, 27 [14, 3], *at te ego certe* 57, 17 [66, 25], *Quin tu animo* 70, 15 [76, 11], *in se habet* 76, 10 [114, 2], et ex mea quidem opinione *quae te ibi manet vita* p. 5, 9 [8, 15]. denique non evitavit molestiorem *συνεξφώνησεν* in tertia dactyli syllaba, *Argutatio inambulatioque* p. 4, 6 [6, 11], *perdito amore* 71, 22 [91, 2], *plexemi habet* 72, 28 [97, 6], et *Ardui ibi* p. 58, 21 [66, 59], si recte suspicatus sum. potest fortasse etiam huc referri quod dixit p. 69, 20

*) [Exempla ab Hauptio ommissa supplevit Lachmannus ad *Lucr.* 1, 4094.]

[85, 2] *sensio et excrucior*: quanquam o litteram qua prima verbi persona terminatur post brevem syllabam corripuit Catullus in *dabo* p. 8, 24 [13, 11], in *volo* p. 11, 1. 16. 18, 17. 36, 10 [c. 17, 8, 23. 35, 5. 61, 216], et, ubi ex communi more fit, in *nescio* p. 1, 19. 3, 29. 26, 25 [c. 2, 6. 6, 4. 53, 1.].

Post Catullum Horatius in sermonibus non multo diligentior fuit quam vetus satirarum scriptor Lucilius: in epistolis, quarum paulo rotundiores sunt numeri, aliquanto rarius longam vocalem cum brevi copulavit. ascripsi exempla, *Contra alius* sat. 1, 2, 30, *quanti olus* 1, 6, 112, *Vidi egomet* 1, 8, 23, *divina mota anus urna* 1, 9, 30, *Quali igitur* 2, 2, 63, *aequo animo* 2, 3, 16, *ergo ubi* 2, 3, 220 et in initio versus 2, 6, 16. 106, *Dixi equidem* 2, 5, 23, *quando ego* 2, 6, 60, *Sermo oritur* 2, 6, 71, *Quando ita* 2, 7, 5, *quando iterum* 2, 7, 69, *Esto alius* ep. 1, 1, 81, *plus aequo operata* 1, 2, 29, *demo et item unum* 2, 4, 46, *extremo in Aventino* 2, 2, 69. monosyllaba obscurantur hac elisione apud Horatium in his, *Quid mi igitur* sat. 1, 1, 101, *ignoras te an ut* 1, 3, 22, *hoc si erit in te* 2, 3, 41, *subito te agat* 2, 7, 24, *praestabo me etiam* ep. 1, 7, 24, *aequum mi animum* 1, 18, 112. denique in ultima dactyli syllaba eandem elisionem non respuit. dixit enim *tantuli eget* sat. 1, 1, 59, *anulo equestri* 2, 7, 53: nam huc non pertinent *occupo*. at ille sat. 1, 9, 6, *curo et rogo et omnis in hoc sum* ep. 1, 1, 11, *Obsecro et obtestor* 1, 7, 95. in arte poetica, nisi quid me fugit, ab omni eius modi elisione abstinuit. etiam a carminibus, ut par erat, eam alienam esse putavit. quare ter tantum invenitur, in tertii libri carminibus quarto et quinto, quae paene eodem tempore, h. e., ut Carolus Frankius reiectis vulgaribus erroribus¹ recte demonstravit, circiter annum a. u. c. 728, scripta sunt. in priore carmine dixit Horatius v. 17 *Ut tuto ab atris corpore viperis Dormirem*, et 31 *Tentabo, et arentis arenas*, in posteriore v. 21 *arma — Derepta vidi, vidi ego civium Retorta tergo brachia libero*: sed hoc ipsum *vidi ego* paene solemnem dicendi esse formulam ex eis apparebit quae de Tibulli Propertii Ovidii consuetudine postea dicam. praeterea in vulgatis quibusdam exemplaribus hanc elisionem continet carmen tertium libri alterius, ubi sic scripserunt non nulli inde a versu 9, *Quo pinus ingens albaque populus Umbram hospitalem consociare amant Ramis, quo et obliquo laborat Lympha fugax trepidare rivo, Huc vina — ferre*

iube: verum quin non recte haec scripta sint equidem plane non dubito. nam *quo* illud prius etsi excusari quodam modo potest quadam subsequenti *huc* adverbii anticipatione, sano tamen iudicio et prudenter Bentleius *qua* ascivit quod in codicibus suis Lambinus invenerat. in altero autem *quo* magna est librorum turba. quorum alii hoc ipsum *quo* habent, alii *qua*, alii *quid*, alii *quo et*, in aliis denique scriptum est *quoque*. itaque qui plus sibi sapere videntur Bentleio et codicibus firmissime adhaerescere student gratum mihi fecerint, si dicant qualem hic esse existiment veterum exemplarium auctoritatem. modo ne idem probent quod placuit Orellio, *Ramis*, *quo et obliquo* et quae sequuntur. nam ut non urgeam ingratum esse sonum etiam propter similiter cadentia *quo* et *obliquo*, eandem quam in ceteris carminibus diligentissime vitabat elisionem hic in inutili vocabulo admittere nulla hercle poetae ratio erat, et quod dicit Orellius *quo obliquo* agnoscere iam Porphyrionem, equidem non intellego. contra apertum est fieri potuisse ut inutile illud sed aptum ad sententiam *quo* ultro a librariis insereretur. quod non videtur esse in codicibus, sed recentiore coniectura inventum, *Ramis*, et *obliquo*, hoc ego quoque respuo, cum ex librorum mendis, praesertim ex illis *quid* et *quo et*, Bentleius *que et* elicuisse videatur rectissime. sed quod scribendum coniecit *Qua pinus ingens albaque populus Umbram hospitalem consociare amant Ramosque*, non possum ei amplius assentiri: nam *ramosque* sic adiecto verba exiliter exanimata exeunt. quocirca videtur mihi Horatius *que et* particulis tota enuntiata coniunxisse et scripsisse hoc modo, *Qua pinus ingens albaque populus Umbram hospitalem*
 20 *consociare amant Ramisque et obliquo laborat Lympha fugax trepidare rivo.**) certe hoc subesse puto in depravatione codicum: etenim quid scripserit ipse Horatius in carminibus a Mavortio ut potuit scilicet emendatis equis est qui iure iurando affirmet?

Vergilius, ad quem disputatione mea pergo, vocales longam et brevem haud raro collisit in primo versus pede, *Ergo age* Aen. 2, 707, *Ergo agite* 3, 444. 5, 58, *Ergo aderat* 9, 407, *Ergo alacris* ecl. 5, 58, Aen. 5, 380, *Ergo apibus* ge. 4, 439, *Ergo avidus* Aen. 3, 432, *Ergo avidum* 9, 664, *Ergo eadem* 8,

*) [Edidit Hauptius *quo pinus — ramis? quid obliquo laborat lympha fugax trepidare rivo?*]

382, *Ergo iter* 6, 384. 7, 467. 8, 90, *Ergo ubi* Aen. 3, 237. 4, 474, *Certe equidem* ecl. 9, 7, *Immo age* Aen. 1, 753, *Immo ait* 11, 459, *Immo ego* ecl. 7, 41, Aen. 9, 257, *Immo ubi* 9, 98, *Quando aliter* 9, 497, *Quando aliud* 4, 315, *Quare age* 7, 429, *Quare agite* ge. 2, 35, Aen. 1, 627. 7, 130. 8, 273, *Ultero animos* 9, 127, *Ultero Asiam* 2, 193, *Supra homines* 12, 839, *Fando aliquod* 2, 81, *Ambo animis* 11, 291, *Illi etiam* 2, 420, *Uni odiusque viro* 10, 692, *Cedo equidem* 2, 704, *Credo equidem* 4, 12. 6, 849, *Mitto ea* 11, 256, *Spero equidem* 4, 382, *Vivo equidem* 3, 315, *Ibo animis* 11, 438, *Vidi egomet* 3, 623, *Vidi Hecubam* 2, 501, *Vidi oculos* 12, 638. sed etiam in medio versu non spremit hanc incommoditatem, habet enim *ergo age* ge. 1, 63, *ergo animis* Aen. 3, 250. 10, 104, *ergo animos* ge. 3, 100, *conversi animi* Aen. 2, 73, *Instaurati animi* 2, 451, *turbati animi* 8, 4. 11, 451, *concussi animi* 9, 498, *placati animi* 11, 300, *Improvisi aderunt* 2, 182, *Inconsulti abeunt* 3, 452, *conixi umeris* 5, 264, *praemissi equites* 9, 367, *extemplo avidusque* 6, 210, *responso animum delusit* 6, 344, *genitori Amyco* 10, 704, *Pugnatori operit* 11, 680, *dat sese acies* 12, 227, *Se signari oculis* 12, 3, *cedo equidem* 12, 818, *linquo acies* 12, 875, *Semina vidi equidem* ge. 1, 193, *respexi animumve* Aen. 2, 744. monosyllaborum vocabulorum vocales raro sic elisit, *Nec me adeo* Aen. 4, 96, *et te animo* 12, 439, *In te oculos* 12, 657, *et si adeo* 11, 369. deinde minus diligens Lucretio non abstinuit ab *ae* diphthongi elisione, *Cetera nec feturae habilis* ge. 3, 62, *At cantu commotae Erebi de sedibus imis* 4, 471, *antiquae ab origine gentis* (si tamen recte sic scribitur)*) Aen. 1, 642, *Ornatus Argivae Helenae* 1, 650, *Et Sacrae acies* 7, 796, *Concurrunt Tyrrhenae acies* 10, 691, et bis in uno versiculo, 12, 548, *Totae adeo conversae¹ acies*. sed in tertia dactyli 2^a syllaba ne Vergilius quidem ut neglegentior esset sibi permisit.

Paene maior quam Vergilii eatenus diligentia fuit Propertii ut in primo maxime versus pede nec nimis saepe vocales ita elideret. carminum et versuum numeros pono eos quibus in altera editione Lachmannus usus est. dixit igitur *Ergo ego* 4, 21, 17, *Ino etiam* 3, 28, 19, *Vidi ego* 1, 13, 14. 15. 5, 2, 53. 5, 5, 59. 65, *Dixi ego* 5, 1, 89, *Odi ego* 4, 8, 27, *Sensi ego* 5, 7, 36, et in medio versu *respondi ego* 5, 8, 81, *Baccho et*

*) [Edidit Hauptius antiquae.]

Apolline 4, 2, 7, *longe erat* 5, 1, 36 (nisi Puccii excerptis fides habenda videatur, *Hac, ubi Fidenas longa erat ire via*). utrum pertineant huc talia qualia haec sunt, *Celo ego* 5, 7, 70, *Credo ego* 3, 24, 44, 42, *Iure ego* 5, 7, 51, *Flebo ego* 4, 25, 7, *Nemo adeo* 4, 16, 14, *nemo in amore* 3, 14, 18, an non pertineant, dubitari potest: certe paullo levior in his sonus, nam *findo* dixit correpta posteriore syllaba 4, 9, 35. *) monosyllaba haec habet *At tu etiam* 3, 18, 19, *At me ab amore* 3, 25, 9, *In te ego* 3, 20, 11, *Scribant de te alii* 3, 11, 1. diphthongum nunquam cum brevi syllaba coniunxit: num in tertia dactyli syllaba eius modi elisionem productae vocalis admiserit dubium videri possit. nam cum dicit 3, 26, 18 *Qui, puto, Arioniam vexerat ante lyram*, pyrrhichius est *puto*, ut *volo* 3, 10, 9. sed 3, 32, 5 Muretus, ut videtur, scripsit *Curve te in Herculeum deportant esseda Tibur*: in Groningano codice legitur *Cum vatem*, in Neapolitano *Curva te*, ut quaeri certe possit num scripserit Propertius *Curve te Herculeum*, an hiatus praetulerit minus suavem elisionem.

Verum ante Propertium multo diligentior in hac re fuerat Tibullus. apud quem tantummodo hae inveniuntur eius modi elisiones, *Vidi ego* 1, 2, 89 et *Illi etiam* 2, 4, 44: nec distat ab eius diligentia imitatio Lygdami, in cuius carminibus semel tantum legitur *Quare ego* 4, 49, communem autem habet cum utroque artem Ovidius. sed prius quam de Ovidio dicam non videtur praetereundum esse quod etiam in Gratii cynegeticis nihil eius modi invenitur praeter *Ergo age* 140, *Ergo ubi* 246, *Ergo in opus* 337, et Vergiliano more dictum *Inconsulti homines* versu 4.

Ovidius igitur, egregius versuum faciendorum artifex et melior etiam futurus si paulo minus curavisset ut aequaliter fluerent numeri, cum omnino cautus est in elidendis vocalibus, tum praecipue productarum et correptarum *συνεμφώνησιν* non temere usurpat. nam et raro apud eum invenitur et in diphthongis aut in tertia dactyli syllaba nusquam et paene nusquam in monosyllabis, deinde ea sese lege astrinxit ut hanc elisionem sive rectius *συνεμφώνησιν* in primo versus pede concluderet, quippe ubi propter gravius incipientium numerorum pondus asperior sonus magis delitesceret, denique habet eam maxime in certis quibusdam verbis et verborum tanquam formulis. conquisivi haec ex-

*) [*Versum corruptum cruce notavit Hauptius.*]

empla, *Certe ego* her. 4, 115. 49, 81. 24, 211, am. 1, 6, 49, rem. 781, met. 8, 99. 13, 839, fast. 4, 725. 727, trist. 4, 5, 43, ex P. 4, 6, 11, Ib. 129, *Ergo age* a. a. 4, 343. 2, 443. 498. rem. 289, fast. 4, 83, *Ergo ades* am. 3, 4, 66, fast. 2, 17, *Ergo alii* ex P. 3, 3, 105, *Ergo aliis* met. 13, 619, *Ergo amor* am. 4, 6, 37, *Ergo animi* fast. 3, 449, *Ergo ego* her. 40, 449. 47, 435. 48, 483, am. 4, 2, 49. 4, 3. 7, 11. 12, 27. 2, 7, 4. 3, 44, 9. 44. met. 7, 51. 9, 182. 513, trist. 3, 3, 25, ex P. 4, 44, 17, *Ergo eat* a. a. 4, 455, *Ergo erat* trist. 3, 2, 4, *Ergo erit* a. a. 4, 243, *Ergo etiam* am. 4, 15, 44, *Ergo hominum* trist. 2, 87, *Ergo opera* met. 513, 174, *Ergo operum* met. 13, 159, *Ergo ubi* a. a. 4, 565, rem. 136. 399, met. 4, 177. 433. 2, 640. 3, 279. 370. 4, 222. 380. 6, 749. 8, 627. 12, 35, fast. 4, 311, trist. 3, 9, 19. 40, 15, ex P. 4, 4, 23, *Contra ego* met. 9, 46, *Immo ita* met. 7, 512, trist. 4, 2, 99. 3, 44, 7, *Quando ego* her. 4, 11. 13, 115, am. 3, 44, 47, *Quando erit* her. 7, 49. 43, 447, *Tanto ego* met. 13, 368, *Aequo animo* am. 2, 7, 42, *Mundi oculus* met. 4, 228, *Novi aliquam* am. 2, 47, 29, *Sumpsi animum* fast. 4, 447, *Vidi ego* am. 4, 2, 44. 2, 2, 47. 12, 25. 3, 4, 42. 44, 43, am. 3, 487, rem. 404, met. 12, 327. 15, 262, trist. 2, 443. 3, 4, 37. 5, 44. 5, 8, 44 (ubi certissima coniectura inventum est *Vidi ego naufragium qui risit in aequore mergi*, nimis enim subtilis hic est Merke- lius, at parum Loersius), ex P. 4, 4, 54, *Vidi etiam* her. 12, 94, *Vidi iterum* met. 44, 483. non verum videtur quod de Tarpeia hodie legitur met. 44, 777 *Digna animam poena congestis exiit armis*, quoniam nihil plane simile apud Ovidium invenitur, exuendi autem verbum ne aptum quidem est ad sententiam (nam Statius Theb. 40, 938 paulo tamen aliter dixit), sed probo quod in libris scriptum est non paucis *Dignam animam poenae*: deinde *edidit* scribendum esse videtur cum plerisque codicibus, nam²³ *expuit*, quod mihi aliquando in mentem venit, non videtur decere Ovidium. monosyllaba, ut dixi, Ovidius perraro ista elisione obscuravit. inveni haec pauca, *Per te ego* am. 2, 40, 3, *In te ego sum* (si recte ita scribitur*) met. 3, 463, *Nec tu aliud* fast. 6, 285, denique *in me acui* met. 15, 776, remotum sane ab initio versus, sed post interpunctionem: quanquam sic quoque ra-

*) [Edidit Hauptius iste ego sum secundum codicem Hamburgensem.]

rum est. nam quas praeterea apud Ovidium indagare potui extra primum pedem istius modi elisiones incertae sunt et admodum paucae numero. *certe ego* her. 20, 180: sed ne commemorem posteriores sex epistolas non certo esse Ovidii, positum est illud *certe ego* post pentametri versus caesuram, ubi veluti novo initio numeri inchoantur. met. 7, 172 dictum est in medio versu *ergo ego*, sed post interrogationem: accedit quod *ergo* vocabuli posteriorem syllabam Ovidius bis corripuit, her. 5, 59 et trist. 1, 1, 87. similiter si legitur met. 12, 407 *et amando et amare fatendo*, attendendum est dixisse poetam her. 9, 126 *tegendo* correpta postrema syllaba: nam hic sane Loersius recto iudicio usus est. quapropter nunc demum commemoro positum in initio versus *Fando aliquem*, met. 15, 497. deinde met. 15, 528 etsi bene dictum est *Exhalari animam*, tamen nec omnes libri hoc habent nec defendi fortasse nequit neutrale *exhalare*: quanquam minime me fugit paulo aliter sese habere qui propter hunc usum afferri solent versus Lucretii 3, 433 et Statii Theb. 10, 108. tum distichon illud tristium, 5, 10, 40 s., *Utque fit, in me aliquid, si quid dicentibus illis Abnuerim, quoties annuerimque, putant*, hos igitur versus vereor ne contra Heinsii suspicionem non satis defenderit Merkelius et multo minus Loersius. denique met. 6, 655 ss. haec leguntur de Tereo, *circumspicit ille Atque ubi sit quaerit. quaerenti iterumque vocanti — Prosilii Ityosque caput Philomela cruentum Misit in ora patri*: verum hic quaerenti iterumque vocanti non videtur esse verum, neque vero quod Heinsius, cum in libris non nullis vetustis *Itymque* invenisset, scribi iussit *Itylumque*, quod non magis quadraret, sed illud ipsum *quaerenti Itynque vocanti* pulcrum esse videtur neque offendet me hiatus.*) (adde met. 4, 445 *antiquae imitamina vitae*. quod legebatur 15, 217 *materna habitavimus alvo* a probis coedicibus alienum est.)

Ultra Ovidium, ne nimis molestus sim, non progrediar hac disputatione: quanquam de ceterorum quoque poetarum consuetudine quaedam dicere possum scitu non inutilia. ut unum commemorem, qui in silvis atque in Thebaide illa de qua satis
24 exposui elisione non raro usus fuerat Statius, idem in utroque Achilleidis libro studiose eam devitavit. ceterum fieri non potuit

*) [Edidit Hauptius quaerenti iterumque vocanti.]

quin in tam pusilla quaestione oculorum aciem hic illic aliquid falleret, nec propter hanc unam causam poetarum carmina perlegi: sed singuli aliquot errores summis rerum multum obesse non poterunt.

IV

Ex his igitur minutis rebus (nisi quod in arte grammatica aut nihil parvum est aut magnum nihil) ad alia libenter transeo et quasi emergo. etsi enim quod apud Gellium verissime ait Probus Valerius, si versum pangas, non finitiones praerancidas neque foetutinas grammaticas spectandas esse, sed aurem interrogandam, ad nos qui sero vivimus ita pertinet ut inquirendum nobis sit quid placuerit auribus veterum poetarum, quid displicuerit, tamen in graviore paulo aut certe minus ieiuna disputatione operam nostram iucundius collocabimus. quare ad Catullum revertor, cuius octavum carmen emendare antea conatus sum. proximum carmen et decimum Lachmannus ita constituit ut nihil habeam quod addam: nam in decimo non L. Varium, familiarem Horatii, commemorari, quae opinio fallaci specie nuper fucata est, sed Varum, ut recte intellexit Lachmannus, et quis ille fuerit Varus, rectius expositurus esse mihi videor in alio libello, in quo de vita et carminibus Catulli disseram.*) sed undecimo carmini emendationem quam postulat afferre fortasse possum. de quo carmine qui subtiliter disputavit Augustus Ferdinandus Naekius, in indice scholarum in academia Bonnensi inde ab auctumno anni 1823 habitarum [*op.* I 104], scite demonstravit qua mente Catullus tam luculentum tamque magnificentum poema, sed quod conceptam gravitatis opinionem subito destituit, condidisse existimandus esset. scilicet splendida longinquarum regionum enumeratione, in quas sese secuturos dicit Furium et Aurelium, importunam esurientium homunculorum assiduitatem irridet, et cum omnia quaecunque ferat voluntas caelitem tentare simul parati sint miseri famelici, nihil magnopere arduum ab eis postulat, sed ut Clodiae nuntient pauca non bona dicta. verum illa quam dixi splendida remotissimarum regionum enumeratio ita terminatur in codicibus (p. 7, 8 ss.) ut a Catullo scripta esse non potest.

*) [Turnebum (*adv.* 27. 26.) *secutus Hauptius carm. 10 et 50 ad P. Alfenum Varum Cremonensem iureconsultum et poetam rettulit.*]